

บทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบ คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

กรมส่งเสริมสหกรณ์
ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการสหกรณ์ 10 จังหวัดลำปาง

ความหมายของสหกรณ์

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

ได้ทรงพระราชทานพระราชดำรัสแก่ผู้นำสหกรณ์ที่เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ณ ศาลาดุสิดาลัย เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2526 ความว่า “...สหกรณ์นี้มีความหมาย คำว่า สห ก็ด้วยกัน กรณ์ การทำ ทำงานทำกิจการต่าง ๆ หมายความว่าสหกรณ์แปลว่า การทำงานร่วมกันการทำงานร่วมกันนี้ลึกซึ้งมากเพราะจะต้องร่วมมือกันในทุกด้าน ทั้งในด้านงานการที่ทำด้วยร่างกายทั้งในด้านงานการที่ทำด้วยสมองและงานการที่ทำ ด้วยใจทุกอย่างนี้ขาดไม่ได้ต้องพร้อม...”

พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2562 กำหนดนิยามคำว่า สหกรณ์ คือ คณะบุคคลซึ่งร่วมกันดำเนินกิจการเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกสหกรณ์ผู้มีสัญชาติไทย โดยช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และได้จดทะเบียนตามพระราชบัญญัตินี้

กล่าวโดยสรุป

สหกรณ์เป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศจัดตั้งขึ้นโดยกลุ่มบุคคลที่ประกอบอาชีพเดียวกัน หรือมีถิ่นฐานอยู่ใกล้เคียงกันหรืออยู่ในหน่วยงานเดียวกัน การดำเนินงานของสหกรณ์จะแตกต่างกันไปตามสภาพของแต่ละท้องถิ่นและลักษณะการประกอบอาชีพมีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างความกินดีอยู่ดีให้แก่บรรดาสมาชิกโดยวิธีช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามหลักการและวิธีการสหกรณ์ รวมถึงได้จดทะเบียนตามพระราชบัญญัติสหกรณ์

คุณค่าของสหกรณ์ (Cooperative Values)

สหกรณ์อยู่บนพื้นฐานแห่งคุณค่าของการช่วยตนเอง ความรับผิดชอบต่อตนเอง
ความเป็นประชาธิปไตย ความเสมอภาค ความเที่ยงธรรม และความเป็นเอกภาพ สมาชิกสหกรณ์เชื่อมั่น
ในคุณค่าทางจริยธรรมแห่งความสุจริต ความเปิดเผย ความรับผิดชอบต่อสังคมและความเอื้ออาทร
ต่อผู้อื่น โดยสืบทอดประเพณีปฏิบัติของผู้ริเริ่มการสหกรณ์

อุดมการณ์สหกรณ์ (Cooperative Ideology)

คือ ความเชื่อร่วมกันที่ว่า การช่วยตนเอง และการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
ตามหลักการสหกรณ์จะนำไปสู่การกินดี อยู่ดี มีความเป็นธรรมและสันติสุขในสังคม

หลักการสหกรณ์ (Cooperative Principles)

คือแนวทางที่สหกรณ์ยึดถือปฏิบัติเพื่อให้คุณค่าของสหกรณ์เกิดผลเป็นรูปธรรม ประกอบด้วยหลักการสหกรณ์สากลที่สำคัญรวม 7 ประการ กล่าวคือ

- หลักการที่ 1 การเป็นสมาชิกโดยสมัครใจและเปิดกว้าง (Voluntary and Open Membership)
- หลักการที่ 2 การควบคุมโดยสมาชิกตามหลักประชาธิปไตย (Democratic Member Control)
- หลักการที่ 3 การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจของสมาชิก (Member Economic Participation)
- หลักการที่ 4 การปกครองตนเองและความเป็นอิสระ (Autonomy and Independence)
- หลักการที่ 5 การศึกษา ฝึกอบรม และสารสนเทศ (Education, Training and Information)
- หลักการที่ 6 การร่วมมือระหว่างสหกรณ์ (Cooperation among Cooperatives)
- หลักการที่ 7 การเอื้ออาทรต่อชุมชน (Concern for Community)

วิธีการสหกรณ์ (Cooperative Practices)

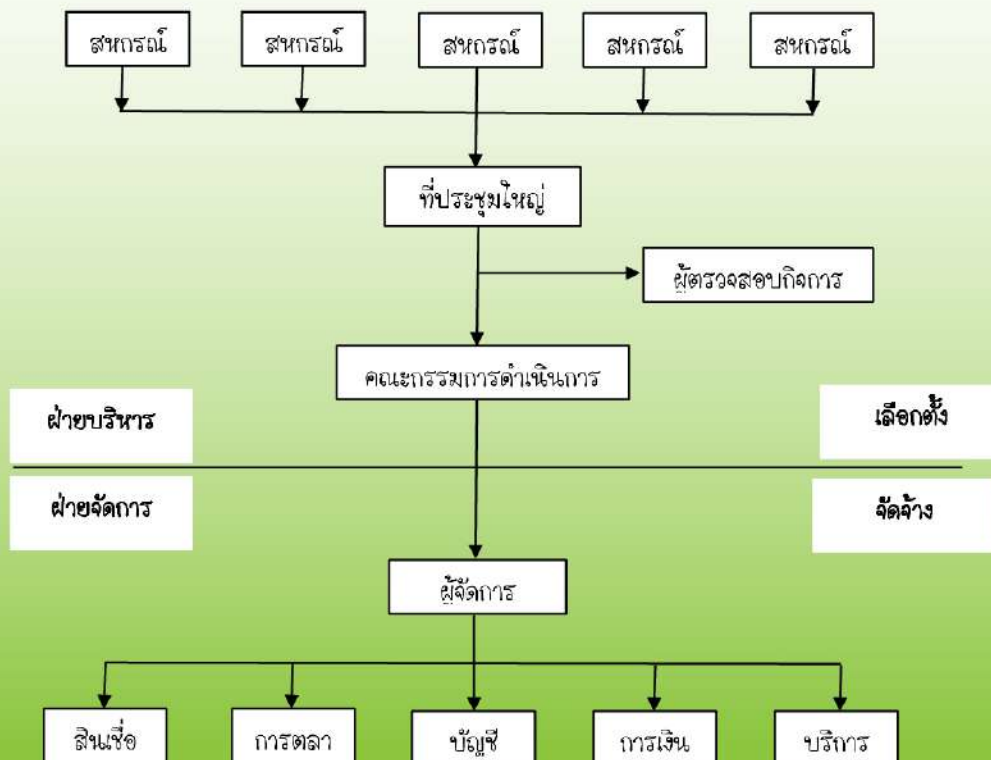
คือการนำหลักการสหกรณ์มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อประโยชน์ของมวลสมาชิกและชุมชน โดยไม่ละเลยหลักการธุรกิจที่ดี

โครงสร้างของสหกรณ์

สหกรณ์ตั้งอยู่บนรากฐานของประชาธิปไตย สมาชิกทุกคนเป็นเจ้าของสหกรณ์ แต่เนื่องจากสมาชิกทุกคนไม่สามารถร่วมกันบริหารงานของสหกรณ์ได้ จึงจำเป็นต้องจัดให้มีการเลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินการเป็นผู้บริหารงานแทน ซึ่งตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติมกำหนดให้คณะกรรมการดำเนินการไม่เกิน 15 คนมีอำนาจหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการและเป็นตัวแทนสหกรณ์ในกิจการทั่วไป

เพื่อให้กิจการสหกรณ์ดำเนินการอย่างกว้างขวาง และให้บริการแก่สมาชิกอย่างทั่วถึง คณะกรรมการดำเนินการควรจัดจ้างผู้จัดการที่มีความรู้ความสามารถมาดำเนินธุรกิจแทนและผู้จัดการ อาจจัดจ้างเจ้าหน้าที่โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการดำเนินการเพื่อช่วยเหลือกิจการสหกรณ์ด้านต่าง ๆ ตามความเหมาะสมโดยคำนึงถึงปริมาณธุรกิจและการประหยัดเป็นสำคัญ

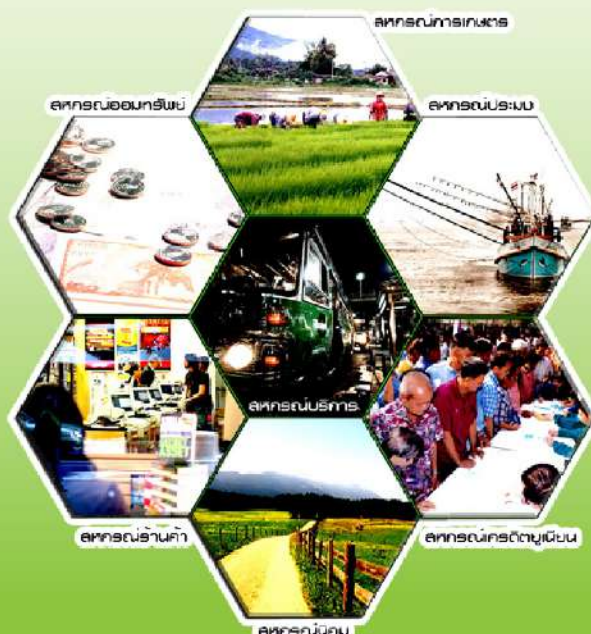
แผนภูมิโครงสร้างสหกรณ์

ประเภทของสหกรณ์

พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2562
สหกรณ์จะตั้งขึ้นได้โดยการจดทะเบียนตามพระราชบัญญัตินี้
และต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมของบรรดา
สมาชิกโดยวิธีช่วยตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามหลักการสหกรณ์
ประเภทของสหกรณ์ที่จะรับจดทะเบียนกำหนดโดยกฎกระทรวงกำหนดประเภทของ
สหกรณ์ที่รับจดทะเบียนไว้ 8 ประเภท คือ

1. สหกรณ์การเกษตร
2. สหกรณ์นิคม
3. สหกรณ์ประมง
4. สหกรณ์ร้านค้า
5. สหกรณ์บริการ
6. สหกรณ์ออมทรัพย์
7. สหกรณ์เครดิตยูเนียน
8. สหกรณ์อื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

สภาพาสหกรณ์

- สหกรณ์เกิดขึ้นได้ เมื่อมีการจดทะเบียนตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.2542 ต่อนายทะเบียนสหกรณ์หรือรองนายทะเบียนสหกรณ์ที่ได้รับมอบหมายเท่านั้น
- เมื่อจดทะเบียนแล้ว สหกรณ์มีสภาพเป็น “นิติบุคคล”
- สหกรณ์เป็นนิติบุคคลในภาคเอกชน ไม่สังกัดส่วนราชการใดๆ

ทำไมต้องมีการจัดตั้งสหกรณ์

- สหกรณ์เป็นเครื่องมือของสมาชิกหลายๆ คน ที่ร่วมกันแก้ปัญหา คือ ถ้าผู้มีปัญหานั้นเอง จะเน้นการแก้ปัญหาได้ดีที่สุดคือการรวมคนที่มีความรู้ปัญหานั้นมาช่วยกันแก้ไข
- สหกรณ์เป็นองค์การที่มีกฎหมายรองรับ เป็นนิติบุคคลที่ถาวร เป็นอิสระ มีส่วนราชการเข้าไปช่วยเหลือสนับสนุนตามความจำเป็น
- สหกรณ์มีวิธีการแบ่งผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นโดยธรรมเป็นแบบของสหกรณ์ โดยเฉพาะ มีลักษณะที่สมาชิกเป็นเจ้าของ และผู้ใช้บริการในขณะเดียวกัน

ประโยชน์ที่จะได้รับจากสหกรณ์

- การรวมกันเป็นสหกรณ์ ทำให้มีผลในการต่อรองทั้งในด้านการซื้อและการขายสินค้าที่สมาชิกผลิตได้ และฝึกคนให้รู้จักการพึ่งตนเอง
- ทำให้ชุมชนมีความสามัคคี ประหยัด อันธพาลความเจริญมาสู่ประเทศชาติได้ สหกรณ์ส่งเสริมให้สมาชิกรู้จักการอยู่ร่วมกันโดยสันติ การสหกรณ์เป็นวิธีการที่ผู้ผลิตที่ยากจนให้มีฐานะดีขึ้นโดยมิได้ทำลายคนแก่มี จึงมีลักษณะเป็นสันตินิยมหรือส่งเสริมสันติภาพ
- สหกรณ์เป็นแหล่งจัดหาเงินทุนมาให้สมาชิกกู้ยืมไปลงทุนในการประกอบอาชีพหลัก
- สหกรณ์ช่วยส่งเสริมความรู้ด้านการประกอบอาชีพแก่สมาชิก เช่น แนะนำให้สมาชิกรู้จักพัฒนาการผลิตด้วยวิธีการเกษตรสมัยใหม่ จำหน่ายผลผลิตให้ได้ในราคาสูงขึ้น เป็นต้น
- ส่งเสริมความเสมอภาคกันและเป็นประชาธิปไตย โดยให้ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในการออกเสียงแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจการสหกรณ์
- สหกรณ์ฝึกคนให้มีความรู้ ประสิทธิภาพ รู้จักการประหยัดทรัพย์และสละบ่มเพาะด้านเงินทุน การผลิต ควบคุมการใช้เงินทุนให้เป็นไปตามแผน รวมกันซื้อปัจจัยการผลิต และรวมกันขายผลิตผล ทำให้คนในชุมชนนั้นๆ มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

บทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ได้รับการเลือกตั้งจากสมาชิกในที่ประชุมใหญ่สามัญประจำปีของสหกรณ์เพื่อให้ทำหน้าที่บริหารงานสหกรณ์ แทนมวลสมาชิกโดยพัฒนาสหกรณ์ให้เจริญรุ่งเรืองและก้าวหน้ามั่นคงสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาแก่มวลสมาชิกจึงถือเป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของสหกรณ์เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ในฐานะผู้บริหารงานสหกรณ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์จำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสหกรณ์และบทบาท ภารกิจ หน้าที่ของคณะกรรมการดำเนินการ

ที่มาของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

ที่มาของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ต้องเป็นไปตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2562 มาตรา 50 วรรคแรกซึ่งกำหนดให้สหกรณ์มีคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ประกอบด้วย ประธานกรรมการ 1 คน และกรรมการอื่นอีกไม่เกิน 14 คน ซึ่งที่ประชุมใหญ่เลือกตั้งจากสมาชิกนอกจากนี้ข้อบังคับสหกรณ์ได้กำหนดเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวเพิ่มเติมจากพระราชบัญญัติสหกรณ์ กล่าวคือ ให้กรรมการดำเนินการเลือกตั้งระหว่างกันเอง ซึ่งดำรงตำแหน่งรองประธานกรรมการ 1 คนหรือหลายคน เลขานุการ 1 คน และ/หรือเหรัญญิก 1 คน นอกนั้นเป็นกรรมการ และเปิดเผยให้ทราบโดยทั่วกัน ณ สำนักงานของสหกรณ์

คุณสมบัติของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์นอกจากจะต้องเป็นสมาชิกสหกรณ์และได้รับเลือกตั้งจากที่ประชุมใหญ่สหกรณ์แล้วควรเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติ ดังนี้

1. มีความศรัทธาในแนวคิดคุณค่า อุดมการณ์ หลักการและวิธีการสหกรณ์
2. ประพฤติตนอยู่ในกรอบศีลธรรมอันดี และเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่ผู้อื่น
3. อุทิศตนเพื่องานสหกรณ์ด้วยความสุจริต เสียสละ และมีความรับผิดชอบ
4. มีภาวะผู้นำ มีความพร้อมและเต็มใจที่จะปฏิบัติหน้าที่กรรมการดำเนินการสหกรณ์
5. รับฟังความคิดเห็น และยอมรับในเหตุผลของผู้อื่น
6. มีความรู้ และประสบการณ์ด้านการบริหารจัดการธุรกิจด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ และด้านอื่น ๆ

ลักษณะต้องห้ามของบุคคลที่จะทำหน้าที่กรรมการดำเนินการสหกรณ์

ตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2562 มาตรา 52 รวมถึงข้อบังคับสหกรณ์ได้กำหนดเกี่ยวกับลักษณะต้องห้ามของบุคคลที่จะเป็นหรือทำหน้าที่ กรรมการดำเนินการสหกรณ์ไว้เพื่อป้องกันมิให้สหกรณ์ได้รับความเสียหายจากการประพฤติมิชอบของผู้ทำหน้าที่กรรมการดำเนินการสหกรณ์ ดังนี้

- 1.เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกวันแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ
- 2.เคยถูกไล่ออก ปลดออก ให้ออกจากราชการ องค์กร หน่วยงานของรัฐ หรือเอกชน ฐานทุจริตต่อหน้าที่
- 3.เคยถูกให้พ้นจากตำแหน่งกรรมการหรือมีคำวินิจฉัยเป็นที่สุดให้พ้นจากตำแหน่งกรรมการตามมาตรา 22 (4)
4. เคยถูกที่ประชุมใหญ่มีมติให้ออกจากตำแหน่งกรรมการเพราะเหตุทุจริตต่อหน้าที่
5. เคยถูกสั่งให้พ้นจากตำแหน่งกรรมการหรือผู้จัดการตามมาตรา 89/3 วรรคสอง
6. เป็นกรรมการหรือผู้จัดการในสหกรณ์ที่ถูกสั่งเลิกตามมาตรา 89/3 วรรคสอง
7. เป็นบุคคลที่มีลักษณะต้องห้ามตามระเบียบที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด

วาระการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

วาระการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ต้องเป็นไปตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2553 มาตรา 50 วรรคสอง ซึ่งกำหนดให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์มีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละ 2 ปี นับแต่วันเลือกตั้ง ในวาระเริ่มแรกเมื่อครบ 1 ปี นับแต่วันเลือกตั้งให้กรรมการดำเนินการสหกรณ์ออกหากตำแหน่งเป็นจำนวน 1 ใน 2 ของกรรมการดำเนินการสหกรณ์ทั้งหมดโดยวิธีจับสลากและให้ถือว่าเป็นการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ รวมถึง มาตรา 50 วรรคสามให้กรรมการดำเนินการสหกรณ์ซึ่งพ้นจากตำแหน่งอาจได้รับเลือกตั้งอีกได้แต่ต้องไม่เกิน 2 วาระติดต่อกันในกรณีการเลือกตั้งกรรมการดำเนินการสหกรณ์แทนตำแหน่งที่ว่างให้กรรมการดำเนินการสหกรณ์ที่ได้รับการเลือกตั้งอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของผู้ที่ตนแทน

การพ้นจากตำแหน่งของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

1. การพ้นจากตำแหน่งตามวาระ
2. การลาออก
3. การขาดจากสมาชิกภาพ
4. การเข้ารับตำแหน่งหน้าที่ประจำในสหกรณ์
5. การตกเป็นผู้ผิดนัดการส่งชำระหนี้ไม่ว่าเงินต้นหรือดอกเบี้ย
6. ที่ประชุมใหญ่มีมติถอดถอนคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ทั้งคณะหรือรายบุคคล
7. นายทะเบียนสหกรณ์ออกคำสั่งให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ทั้งคณะหรือเป็นรายบุคคลพ้นจากตำแหน่ง
8. ขาดการประชุมคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร

อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

1. อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายสหกรณ์
2. อำนาจหน้าที่ตามข้อบังคับสหกรณ์

ความรับผิดชอบของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

1. ความรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
2. ความรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายอาญา
3. กฎหมายอื่น ๆ

จรรยาบรรณของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

สมาคมเศรษฐศาสตร์สหกรณ์แห่งประเทศไทยได้กำหนดจรรยาบรรณของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ไว้เพื่อให้เป็นกรอบการปฏิบัติงานที่สำคัญของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ ดังนี้

1. มุ่งมั่น และอุทิศตนเพื่อพัฒนาการบริหารงานของสหกรณ์ให้ก้าวหน้าด้วยความเสียสละ ซื่อสัตย์ และสุจริต โดยยึดมั่นอุดมการณ์ หลักการและวิธีการสหกรณ์
2. พึงรักษาปกป้องผลประโยชน์ของสมาชิกโดยรวมและตัดสินใจบนพื้นฐานประโยชน์สมาชิกอย่างเป็นธรรม
3. พึงปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบสหกรณ์อย่างเคร่งครัด รวมถึงยึดหลักจริยธรรม วัฒนธรรมอันดีงาม
4. มุ่งพัฒนาความรู้ ศักยภาพของตนและบุคลากรของสหกรณ์อย่างจริงจัง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานในสหกรณ์
5. กำกับดูแลการจัดการสหกรณ์ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลโดยไม่แทรกแซงสายการบังคับบัญชา แต่จะสร้างความยุติธรรมแก่เจ้าหน้าที่สหกรณ์ในการปฏิบัติงาน
6. พึงดูแล ใช้ และรักษาทรัพย์สิน อุปกรณ์ของสหกรณ์ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม
7. ไม่อาศัย หรือยอมให้ผู้อื่นอาศัยตำแหน่ง เจ้าหน้าที่ในสหกรณ์ เพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ส่วนตน ญาติ พวักพ้อง
8. หลีกเลี่ยงการทำธุรกิจส่วนตัวที่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับสหกรณ์ เปิดเผยผลประโยชน์ส่วนตนที่มีในองค์กร หรือธุรกรรมใดที่ขัดกับประโยชน์ของสหกรณ์
9. ละเว้นการให้สัญญาต่างตอบแทนแก่บุคคล องค์กร เพื่อให้ได้มาซึ่งตำแหน่ง ผลประโยชน์ของตน
10. ไม่นำเอาทรัพย์สิน อุปกรณ์ บุคลากรของสหกรณ์ไปใช้เพื่อประโยชน์ของตน และพวกพ้อง และไม่กระทำการใดอันเป็นปฏิปักษ์ และเป็นคู่แข่งต่อการดำเนินงานของสหกรณ์

กรมส่งเสริมสหกรณ์

COOPERATIVE PROMOTION DEPARTMENT

ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการสหกรณ์ที่ 10 จังหวัดลำปาง

286 หมู่ 14 ถนนลำปาง - งาว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 52000

โทร 0-5433-4331 โทรสาร 0-5433-4331

e-mail : cpd_ccttd10@cpd.go.th

website : <http://cttc.cpd.go.th/cttc10/>